

Комунікативна компетентність спортивних волонтерів

**Ірина Петренко
Олена Гант
Анастасія Бондар**

Харківська державна академія фізичної культури,
Харків, Україна

Мета: дослідити рівень комунікативної компетентності спортивних волонтерів.

Матеріал і методи: студенти Харківської державної академії фізичної культури (2–4 курс), які займаються спортивним волонтерством. Проведено теоретико-методологічний аналіз проблеми, для вивчення показників самооцінки використано методику «Потреба у спілкуванні та досягненнях», «Оцінка самоконтролю в спілкуванні», «Рівень макіавеллізму».

Результати: у спортивних волонтерів виявлено високий рівень комунікативної компетентності за трьома показниками: потреба в спілкуванні (60,71%), комунікативний контроль (57%), макіавеллізм (91%), що дає їм можливість швидко встановлювати контакти з оточуючими, співвідносити свої реакції з поведінкою оточуючих людей і керувати своїми емоціями, при цьому вони схильні до маніпуляцій та демонстрації своїх сильних сторін під час спілкування з людьми.

Висновки: спортивні волонтери потребують цілеспрямованої психолого-педагогічної підготовки, програма якої повинна включати в себе комунікативний блок та блок особистісного розвитку.

Ключові слова: комунікативна компетентність, спортивний волонтер, потреба в спілкуванні, комунікативний контроль, макіавеллізм.

Вступ

Волонтерська діяльність, яка згідно з Законом України «Про волонтерську діяльність» (2011) є добровільною, безкорисливою, соціально спрямованою, неприбутковою діяльністю, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання волонтерської допомоги [7]. Така діяльність передбачає спілкування (тобто розвиток комунікативних компетентностей), тобто встановлення і розвиток контактів між людьми, обмін інформацією, сприйняття та розуміння іншої людини [2]. В основі продуктивного спілкування лежить психологічний механізм емпатії (співпереживання) [9]. Зрозуміло, що волонтер, який прагне допомогти іншим людям повинен вміти спілкуватися, а це потребує наявності в нього високого комунікативного потенціалу. Спортивний волонтер, який допомагає у проведенні фізкультурно-оздоровчих заходів та спортивних змагань часто у своїй діяльності взаємодіє з десятками, а то й сотнями людей, виконуючи різні функціональні обов'язки [3], він повинен вміти чітко формулювати та доносити інформацію, встановлювати, налагоджувати, підтримувати спілкування з керівництвом, учасниками та глядачами змагань, знаходити канали комунікації, будувати стратегію і тактику контактів. Не зважаючи на актуальність та практичну значущість проблеми комунікативної культури спортивних волонтерів, вона не була предметом спеціальних наукових досліджень, саме тому у статті розглянуто комунікативну компетентність спортивних волонтерів, яка є проявом їх комунікативної культури.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в рамках реалізації фундаментального наукового проекту на 2015–2017 рр. «Теоретико-методичні основи розвитку неолімпійського спорту» (номер державної реєстрації 0115U002372, номер підтеми «Організаційно-

управлінські, економічні та гуманітарні основи розвитку неолімпійського спорту в Україні» 0115U006861С).

Мета дослідження: дослідити рівень комунікативної компетентності спортивних волонтерів.

Завдання дослідження:

1. Вивчити потребу в спілкуванні у спортивних волонтерів.
2. Визначити рівень комунікативного контролю спортивних волонтерів.
3. Вивчити рівень макіавеллізму у спортивних волонтерів.

Матеріал і методи дослідження

Досліджено студентів Харківської державної академії фізичної культури (2–4 курс), які займаються спортивним волонтерством. Для обґрунтування актуальності теми проведено теоретико-методологічний аналіз проблеми. Для вивчення показників самооцінки використано методику «Потреба у спілкуванні та досягненнях», методику «Оцінка самоконтролю в спілкуванні», методику «Рівень макіавеллізму» [10].

Результати дослідження та їх обговорення

Критеріями оцінки комунікативної компетентності, за даними Б. Ананьєва [1], є сформованість системи комунікативних знань (понятійно-сутнісний рівень), досвіду продуктивної комунікативної діяльності (практико-світоглядний рівень), особистісно-ціннісного ставлення до самовдосконалення комунікативної компетентності – (концептуальний рівень), системи комунікативних умінь (практико-діяльнісний рівень), яка включає потребу у спілкуванні, комунікативний контроль та макіавеллізм.

Потреба у спілкуванні. У ході дослідження визначався рівень комунікативних умінь спортивних волонтерів. На

першому етапі нашого дослідження вивчалася потреба спортивних волонтерів у спілкуванні, для вивчення якої використовувалась методика «Потреба у спілкуванні та досягненнях» [10]. Результати дослідження рівня потреби у спілкуванні спортивних волонтерів представлено у табл. 1.

Таблиця 1
Розподіл спортивних волонтерів, згідно з рівнями потреби у спілкуванні, %

Рівень спілкування	Бали	Досліджувані		
		Юнаки (n=44)	Дівчата (n=40)	Уся група (n=84)
Низький	3–21	4,55	7,50	5,95
Нижче середнього	22–23	9,09	15	11,90
Середній	24–25	27,27	15	21,43
Вище середнього	26–28	31,82	27,50	29,76
Високий	31–33	27,27	35	30,95

Дані результати свідчать, що 5,95% студентів-волонтерів мають низький рівень потреби у спілкуванні. Згідно з дослідженнями І. Кона [8], студенти з низьким рівнем потреби у спілкуванні не зацікавлені у налагодженні контакту та результаті комунікації, вони не переймаються про те, наскільки правильно будуть сприйняті їх слова й адекватно зрозуміла суть висловлювання; характерними рисами їх спілкування є: низький рівень культури спілкування, мізерний словниковий запас, швидкий темп мови, пихата позиція щодо співрозмовника, партнер по спілкуванню не сприймається ними як особистість з власною думкою; у спілкуванні домінує страх відкидання. Базуючись на вищезазначених характеристиках, справедливо припустити, що такі студенти можуть викликати недовіру до себе, у них слабо розвинені комунікативні навички, в спілкуванні вони проявлятимуть невпевненість, незручність і скутість.

Результати досліджень також показали, що у 33,33% студентів-волонтерів виявлено середній та нижче середнього рівень потреби у спілкуванні. Для таких студентів характерні наступні риси: відсутність ініціативності та бажання проявляти власну активність, вони не схильні розширювати сферу спілкування та брати участь у спільних заходах, метою яких є створення теплих емоційно значущих відносин з іншими людьми, що засвідчують результати попередніх досліджень [5]. На думку вчених [6], студентам з таким рівнем потреби у спілкуванні для подальшої волонтерської діяльності необхідно підвищувати рівень комунікативних здібностей та проходити психолого-педагогічну підготовку шляхом відвідування спеціальних тренінгів.

За нашими дослідженнями, у 60,71% студентів-волонтерів рівень потреби у спілкуванні високий та вище середнього. Сучасні дослідження [9] показали, що люди з таким рівнем потреби у спілкуванні схильні до підтримання або відновлення добрих відносин з людьми, їм притаманні сильні переживання при розриві цих відносин, здатність пробачити проступок заради відновлення добрих відносин, прагнення допомагати іншим, здатність відмовлятися від власних зручностей заради інших, схильність проявляти участь, прагнення встановити добрі відносини з багатьма людьми, розширити сферу свого спілкування; з ними можна поділитися переживаннями і від цього ста-

не легше. Студенти-волонтери з таким рівнем потреби у спілкуванні, на нашу думку, здатні швидко встановлювати контакти з оточуючими та налагоджувати ділові та особисті стосунки, їх стиль спілкування характеризуватиметься упевненістю, невимушеністю, відкритістю та соціальною сміливістю.

Комунікативний контроль. Наступним етапом дослідження компонентів комунікативної компетентності студентів, які займаються спортивним волонтерством, стало вивчення рівня сформованості у них комунікативного контролю, для цього використовували методику «Оцінка самоконтролю в спілкуванні» [10]. Результати дослідження представлено у табл. 2.

Таблиця 2
Розподіл спортивних волонтерів за рівнем комунікативного контролю, %

Рівень емоціональної ефективності	Бали	Досліджувані		
		Юнаки (n=44)	Дівчата (n=40)	Уся група (n=84)
Низький	0–3	9	–	5
Середній	4–6	36	40	38
Високий	7–10	55	60	57

Вони свідчать, що високий рівень комунікативного контролю має місце у 57% студентів-волонтерів. Б. Ананьєв [1] зазначає, що такі люди легко входять у будь-яку роль, гнучко реагують на зміну ситуації, передбачають враження, яке справляють на оточуючих. Для 38% студентів, які за результатами дослідження мають середній рівень комунікативного контролю, властива, за даними сучасних вчених [4], щирість та певна нестриманість в емоційних проявах. Лише у 5% обстежених студентів комунікативний контроль характеризується низьким рівнем. Вчені відмічають [4], що поведінка таких людей досить стійка, і вони не вважають за потрібне змінюватися в залежності від ситуації.

Макіавеллізм. Наступним етапом дослідження особливостей комунікативної компетентності у студентів-волонтерів стало вивчення їх рівня макіавеллізму [10]. Для цього використовувалась методика «Рівень макіавеллізму», результати дослідження представлено у табл. 3.

Таблиця 3
Розподіл студентів, які займаються спортивним волонтерством, згідно з рівнями макіавеллізму, %

Рівень макіавеллізму	Бали	Досліджувані		
		Юнаки (n=44)	Дівчата (n=40)	Уся група (n=84)
Низький	до 50	9	10	9
Високий	від 50	91	90	91

Як видно з представлених даних, 91% студентів, які займаються спортивним волонтерством, мають високий рівень макіавеллізму. Сучасні вчені [4] розглядають макіавеллізм як психологічний синдром, заснований на поєднанні взаємозв'язаних когнітивних, мотиваційних та поведінкових характеристик, його головними психологічними складовими, як риси особистості, є: переконання в тому, що при спілкуванні з іншими можна і потрібно маніпулювати, маніпуляція – не тільки природний, але і найбільш

ефективний спосіб взаємодії. Дослідники відмічають, що люди з високим рівнем макіавеллізму, при вступі в контакт з іншими особами, від яких нічого не потрібно, схильні триматися емоційно відчужено, відокремлено, відчувають недовіру до оточуючих, соціально відсторонені, орієнтовані не так на міжособистісні відносини, а на проблему, більш цілеспрямовані, спрямовані на досягнення мети, вони також більше переконливі в спілкуванні: точніше оцінюють інших і чесніше щодо себе. На думку Б. Ананьева [1], люди з високим рівнем макіавеллізму мають більш часті, але менш глибокі контакти з оточуючими, у них має місце висока підозрілість, ворожість, вони відображають неввіру в те, що більшості людей можна довіряти, що вони альтруїстичні. Також макіавеллісти зазвичай прогають за рахунок того, що відмовляються від використання маніпуляції. У цьому випадку, маніпуляція полягає в демонстрації удаваної некомпетентності або слабкості.

Слід зазначити, що за результатами дослідження 9% студентів, які займаються спортивним волонтерством, мають низький рівень макіавеллізму. Такі люди, на думку сучасних вчених [4], нерішучі, чесні, надійні, сентиментальні, піддаються впливу, для них характерна гнучкість (одна з найважливіших умов взаєморозуміння в міжособистісному спілкуванні, вміння використовувати різну поведінку залежно від вимог контексту). Отже, маніпулятивна спрямованість поведінки студентів-волонтерів у спілкуванні та високий ступінь макіавеллізму особистості знижує ймовірність досягнення ними взаєморозуміння у особистісних та професійних контактах.

Висновки

1. У процесі емпіричного дослідження виявлено, що більшість спортивних волонтерів (60,71%) мають високий та вище середнього рівень потреби в спілкуванні.

2. Встановлено, що 57% студентів-волонтерів мають високий рівень комунікативного контролю, 38% – середній і лише 5% обстежених студентів мають низький рівень комунікативного контролю.

3. Виявлено високий рівень макіавеллізму у 91% спортивних волонтерів, що свідчить про їх здатність до маніпуляцій для досягнення своїх цілей та демонстрації своїх сильних сторін під час спілкування з людьми.

4. Встановлено, що більшість студентів, які беруть участь у спортивній волонтерській діяльності, не є конфліктними особистостями, їм притаманна відкритість і високий рівень емпатії, це дає їм можливість швидко встановлювати контакти з оточуючими, співвідносити свої реакції з поведінкою інших людей і керувати своїми емоціями.

5. Проведені дослідження показали, що у процесі волонтерської діяльності у спортивних волонтерів комунікативні уміння (потреба у спілкуванні, комунікативний контроль, макіавеллізм) відіграють важливу роль. Установлено, що формування комунікативної компетентності у спортивних волонтерів проходить за двома напрямками. З одного боку – набуття нових знань, умінь і навичок, а з іншого – корекція вже сформованих. Отже розвиток комунікативної компетентності у студентів-волонтерів передбачає використання всього набору засобів, орієнтованих як на розвиток суб'єкт-суб'єктних (продуктивних, особистісних сторін спілкування), так і суб'єкт-об'єктних (репродуктивних) складових, що потребує цілеспрямованої психолого-педагогічної підготовки, програма якої повинна включати в себе комунікативний блок та блок особистісного розвитку.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у вивченні індивідуальних та особистісних характеристик, що впливають на організаційну поведінку спортивних волонтерів.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що немає конфлікту інтересів, який може сприйматися таким, що може завдати шкоди неупередженості статті.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Список використаної літератури

1. Ананьев Б. Г. Личность, субъект деятельности, индивидуальность / Б. Г. Ананьев – М. : Директ-Медиа, 2008. – 134 с.
2. Антоненко В. Ф. Комунікативні особливості діяльності спортсмена / В. Ф. Антоненко // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2012. – № 5. – С. 7–10
3. Бондар А. С. Роль спортивного волонтерства у житті студентів вищих навчальних закладів / А. С. Бондар, І. В. Петренко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2015. – №6(50). – С. 40–43
4. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, В. Огороднійчук та ін., – 2-е вид., допов. – К.: Каравела, 2009. – 400 с.
5. Гант Е. Е. Характеристика коммуникативных особенностей спортсменов высокой квалификации / Е. Е. Гант // Матеріали XXII міжнародної науково-практичної конференції Інформаційні технології: Наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я (MicroCAD-2014). Харків: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2014. – С. 56.
6. Гант О. Є. Психолого-педагогічний тренінг «Ефективні комунікації в спортивній діяльності» для студентів психолого-педагогічного профіля / О. Є. Гант // Навчальний посібник для студентів вузів фізичної культури. – Х. : ХДАФК, 2014. – 80 с.
7. Закон України «Про волонтерську діяльність» № 3236-VI от 19.04.2011 р. / Верховна Рада України. – К., 2011. – 40 с.
8. Кон И. С. Социологическая психология / И. С. Кон. – Воронеж : МОДЭК, 1999. – 560 с.
9. Кричфалуші М. В. Потреба у спілкуванні як фактор формування особистості майбутнього спортивного педагога в процесі професійної підготовки / М. В. Кричфалуші // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2012. – № 1 (17). – С. 24–28
10. Энциклопедия психодиагностики : психодиагностика взрослых / [ред.-сост. Д. Я. Райгородский]. – Самара : Бахрах-М., 2009. – 704 с.

Стаття надійшла до редакції: 19.01.2017 р.
Опубліковано: 28.02.2017 р.

Анотація. Ирина Петренко, Елена Гант, Анастасия Бондарь. Коммуникативная компетентность спортивных волонтеров. *Цель:* исследовать уровень коммуникативной компетентности спортивных волонтеров. *Материал и методы:* студенты

Харьковской государственной академии физической культуры (2–4 курс), которые занимаются спортивным волонтерством. Проведен теоретико-методологический анализ проблемы, для изучения показателей самооценки использована методика «Потребность в общении и достижениях», «Оценка самоконтроля в общении», «Уровень макиавеллизма». **Результаты:** у спортивных волонтеров выявлен высокий уровень коммуникативной компетентности по трем показателям: потребность в общении (60,71%), коммуникативный контроль (57%), макиавеллизм (91%), что дает им возможность быстро устанавливать контакты с окружающими, соотносить свои реакции с поведением окружающих людей и управлять своими эмоциями, при этом они склонны к манипуляциям и демонстрации своих сильных сторон при общении с людьми. **Выводы:** спортивным волонтерам необходима целенаправленная психолого-педагогическая подготовка, программа которой должна включать в себя коммуникативный блок и блок личностного развития.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, спортивный волонтер, потребность в общении, коммуникативный контроль, макиавеллизм.

Abstract. Irina Petrenko, Elena Gant & Anastasia Bondar. Communicative competence of sport volunteers. Purpose: to investigate the level of communicative competence of sport volunteers. **Material & Methods:** students of Kharkov state academy of physical culture (2–4 courses) who are engaged in sports volunteering. The theoretic-methodological analysis of problem is carried out; the technique “Need for communication and achievements”, “Self-checking assessment in communication”, “Machiavellianism level” is used for studying of indicators of self-assessment. **Results:** the high level of communicative competence on three indicators is revealed at sport volunteers: need for communication (60,71%), communicative control (57%), Machiavellianism (91%) that gives them the chance to come into contacts with people around quickly, to correlate the reactions to behavior of surrounding people and to operate the emotions, at the same time they are inclined to manipulations and demonstration of the strengths at communication with people. **Conclusions:** the purposeful psychology and pedagogical preparation, which program has to include the communicative block and the block of personal development, is necessary for sport volunteers.

Keywords: communicative competence, sport volunteer, need for communication, communicative control, Machiavellianism.

References

1. Ananov B. G. (2008), *Lichnost, subekt deyatel'nosti, individualnost* [Personality, the subject of activity, individuality], Direkt-Media, Moscow. (in Russ.)
2. Antonets V. F. (2012), «Communication features of athlete», *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu «Ukraina»*, No 5, pp. 7–10. (in Ukr.)
3. Bondar, A. & Petrenko, I. (2015), «The role of volunteering in the sports life of students», *Slobozans'kij naukovo-sportivnij visnik*, No 6(50), pp. 40–43. (in Ukr.)
4. Skrypchenko, O., Dolynska, L., Ohorodniichuk V. Bulakh, I., Zeliyska, T., Spivak, N., Lysianska, T., Zubalii, N., Zinchenko, L., Abramian, N. & Artemchuk, O. (2009), *Vikova i pedahohichna psikhologhiia* [Developmental and Educational Psychology], Karavela, Kyiv. (in Ukr.)
5. Hant, E. (2014), «Characteristic features of communicative skilled athletes», *Materialy XKHII mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii Informatsiini tekhnolohii: Nauka, tekhnika, tekhnolohiia, osvita, zdorov'ia (MicroCAD-2014)* [Materials XHII international scientific conference Information Technology: Science, technology, education, health (MicroCAD-2014)]. Kharkiv, p. 56. (in Russ.)
6. Hant, O. (2014), *Psikhologo-pedahohichni treninh «Efektyvni komunikatsii v sportyvni diialnosti» dlia studentiv psikhologo-pedahohycheskoho profylia* [Psycho-pedagogical training «Effective communication in sports activities» for students of psycho-pedagogical the profile], KhDAFK, Kharkiv. (in Ukr.)
7. Zakon Ukraini «Pro volontersku diyalnist» № 3236-VI ot 19.04.2011 r. / Verkhovna Rada Ukraini [The Law of Ukraine «On voluntary activities» № 3236-VI from 19/04/2011 g. / Parliament Ukraine], Kyiv, 2011, 40 p. (in Ukr.)
8. Kon, I. (1999), *Sotsiologicheskaya psikhologiya* [Sociological psychology], MODEK, Voronezh. (in Russ.)
9. Krychfalushii, M. (2012), «The need to communicate as a factor in identity formation of the future teacher in the sports training», *Fizychne vykhovannia, sport i kultura zdorov'ia u suchasnomu suspilstvi*, No 1 (17), pp. 24–28. (in Ukr.)
10. Raygorodskiy, D. (2009), *Entsiklopediya psikhodiagnostiki : psikhodiagnostika vzroslykh* / [Encyclopedia psychodiagnosis: adult psychodiagnosics], Bakhrahk-M., Samara. (in Russ.)

Received: 19.01.2017.

Published: 28.02.2017.

Відомості про авторів / Information about the Authors

Петренко Ірина Вікторівна: Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Петренко Ирина Викторовна: Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, Украина.

Iryna Petrenko: Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str., 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0003-4252-1130

E-mail: ivpetrenko18@mail.ru

Гант Елена Євгенівна: К. ПСИХ. Н., ДОЦЕНТ; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна.

Гант Елена Евгеньевна: К. ПСИХ. Н., ДОЦЕНТ; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, 61058, г. Харьков, Украина.

Helen Gant: PhD (Psychological); Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0001-7729-4914

E-mail: lena.gant@mail.ru

Бондар Анастасія Сергіївна: к. фіз. вих., доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99, м. Харків, 61058, Україна.

Бондар Анастасия Сергеевна: к. физ. восп., доцент; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99, г. Харьков, Украина.

Anastasia Bondar: PhD (Physical Education and sport); Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str., 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-2816-4985

E-mail: anastasiabond1@ukr.net

Бібліографічний опис статті (ДСТУ ГОСТ 7.1:2006):

Петренко І. Комунікативна компетентність спортивних волонтерів / Ірина Петренко, Елена Гант, Анастасія Бондар // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2017. – № 1(57). – С. 84–87. – doi:10.15391/snsv.2017-1.014